

**การส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านอัตลักษณ์ท้องถิ่นและนวัตกรรม
ในชุมชนศาลาติน จังหวัดนครปฐม ประเทศไทย**
**Enhancing Tourism Through Local Identity and Innovation
in the Saladin Community, Nakhon Pathom Province, Thailand**

พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ 19/1 เขตหนองแขม แขวงหนองค้างพลู กรุงเทพฯ 10160

*ติดต่อ : Phunthidal@sau.ac.th, 0999369654

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนศาลาติน จังหวัดนครปฐม และพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นและนวัตกรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 8 คน การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยว 100 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชนศาลาติน ประกอบด้วย วิถีบัว งานจักสาน วิถีเกษตรริมน้ำ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ขนมพื้นบ้าน และการอนุรักษ์วัดเก่า โดยวิถีบัวเป็นอัตลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวรับรู้มากที่สุด (ร้อยละ 79) รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสม ได้แก่ 1) Workshop จักสานผสมผสานเทคโนโลยี AR 2) เส้นทางท่องเที่ยววิถีน้ำแบบมีส่วนร่วมด้วยระบบ QR Code 3) กิจกรรมทำข้าวเกรียบสาหร่ายบัวพร้อมบรรจุภัณฑ์สมัยใหม่ และ 4) ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนด้วยโมเดล 3D ส่วนการทดสอบไคสแควร์พบว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกันมีการรับรู้อัตลักษณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มอายุ 20-35 ปี สนใจวิถีบัวสูงที่สุด (ร้อยละ 89) การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรมสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวและรักษาความเป็นท้องถิ่นได้อย่างสมดุล

คำหลัก: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, อัตลักษณ์ท้องถิ่น, นวัตกรรมการท่องเที่ยว, ชุมชนศาลาติน

Abstract

This research aims to study the local identity of the Saladin community, Nakhon Pathom Province, and develop tourism activities that integrate local identity and innovation. Qualitative research methods were employed, including in-depth interviews with eight key informants, focus group discussions, and non-participant observation. Quantitative research was also conducted using questionnaires administered to 100 tourists. Data was analyzed using content analysis and descriptive statistics. The results showed that the prominent identities of the Saladin community include lotus culture, basket weaving, riverside agriculture, traditional herbal knowledge, local desserts, and the preservation of ancient temples. The lotus culture was the most perceived identity by tourists (79%). Suitable tourism activities included: 1) a basket weaving workshop incorporating AR technology; 2) a participatory riverside tourism route using QR

codes; 3) a lotus stem cracker making activity with modern packaging; and 4) a community innovation learning center with a 3D model. A chi-square test revealed statistically significant differences in perceived identity among age groups ($p < 0.05$), with the 20-35 year old age group showing the highest interest in the lotus culture (89%). This research indicates that integrating local identity with innovation can create added value for tourism while maintaining a balanced local context.

Keywords: Community-based tourism, local identity, tourism innovation, Saladin community

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชุมชนได้กลายเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นแนวทางที่ช่วยให้ชุมชนสามารถนำทรัพยากรทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และสามารถรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้มีความยั่งยืน [1] โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังการระบาดของโควิด-19 แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และการแสวงหาความหมายของพื้นที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นมากกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม ๆ [2], [3]

ชุมชนศาลาติน ตั้งอยู่ในตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นชุมชนที่มีจุดเด่นด้านวิถีชีวิตริมแม่น้ำ ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดของผู้นับถือนับชาติ และความรู้พื้นบ้านที่ถูกถ่ายทอดกันมาหลายรุ่นคน อัตลักษณ์โดดเด่นของชุมชนนี้ได้แก่ งานจักสานจากผักตบชวา ชนบทพื้นถิ่น การอนุรักษ์วัดเก่า และภูมิปัญญาด้านพืชสมุนไพร ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นฐานกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม กิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชนยังขาดการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ โดยเฉพาะในด้านนวัตกรรมที่สามารถยกระดับประสบการณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของสุภัญญา หิรัญญา [4] ที่ศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง

พบว่า การเน้นความเชื่อมโยงของอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดการรับรู้คุณค่าของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง

ดังนั้น การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์การท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยไม่ลดทอนที่มาของวัฒนธรรมอดีต การผสมผสานระหว่างความเป็นท้องถิ่นกับแนวคิดใหม่ยังเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ที่สามารถเข้ามามีบทบาทในการสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านเทคโนโลยี หรือแนวทางที่เข้ากับยุคสมัย เช่น การใช้สื่อโซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่เรื่องราวและประสบการณ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักในระดับสากล

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนศาลาติน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรม

3. การทบทวนวรรณกรรม

3.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เดินทางท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ และเข้าใจในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนหรือพื้นที่นั้น ๆ โดยได้รับ

ประสบการณ์ที่มีความเฉพาะตัวผ่านกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้น [5] การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนในหลายด้าน เนื่องจากการสร้างรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน [6]

3.2 อัตลักษณ์ท้องถิ่น

อัตลักษณ์ท้องถิ่น หมายถึง ลักษณะเฉพาะและความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือพื้นที่ที่สะท้อนถึงตัวตนและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นอย่างชัดเจน [7] อัตลักษณ์ท้องถิ่นประกอบองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมและประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ การรักษาและส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ชุมชนยังคงมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ถูกกลืนหายไปในการแสวงหาวิถีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว [8]

3.3 นวัตกรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยว

นวัตกรรมในบริบทของการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่ 1) นวัตกรรมด้านเทคโนโลยี ซึ่งเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการท่องเที่ยว 2) นวัตกรรมด้านกิจกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ 3) นวัตกรรมด้านการเล่าเรื่อง ที่ช่วยให้การสื่อสารเกี่ยวกับประสบการณ์ท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และ 4) นวัตกรรมด้านการตลาด ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์การตลาดที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ [9], [10]

3.4 การผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรม

การผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรม หมายถึง การนำทุนวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ มาพัฒนาเป็นสินค้าและบริการท่องเที่ยวด้วยวิธีการใหม่ ๆ เช่น การใช้

เทคโนโลยีดิจิทัล การออกแบบกิจกรรมที่ทันสมัย หรือ การบรรจุแนวคิดสร้างสรรค์เข้าไปในผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่โดยไม่ลดทอนสาระทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน [3], [11] ซึ่งเป็นการเพิ่มความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

3.5 งานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนในประเทศไทย

งานวิจัยที่ดำเนินการโดยชินนวัฒน์ มณีศรีขำ และพิทักษ์ ศิริวงศ์ [12] ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและผลกระทบต่อนโยบายท้องถิ่น โดยใช้กรณีศึกษาชุมชนแพรวพนาแดง จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มความน่าสนใจและดึงดูดกลุ่มลูกค้าใหม่ ๆ ขณะเดียวกันยังคงรักษาและอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชนและสิ่งแวดล้อมไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุพรรณษา วงศ์สวัสดิ์ นลัท ชินสงคราม และ ลีลี่ [13] ศึกษาเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาจีนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทของชุมชนด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความต้องการนวัตกรรมสื่อภาษาจีนของท่องเที่ยว 2) แนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาจีนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน และ 3) การพัฒนาสื่อภาษาจีนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยผู้ประกอบการในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนชาวบ้านและนักท่องเที่ยว รวม 30 คน วิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ข้อมูล ผลการศึกษา พบว่า การถ่ายทอดเรื่องราวตำนานพื้นบ้านและคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและงานหัตถกรรมท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวไปสู่นักท่องเที่ยวชาวจีนได้ ซึ่งการใช้

นวัตกรรมสื่อสารที่ถูกต้องช่วยยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างมีนัยสำคัญ

จุติพร ปริบุญกุล [14] ศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 ท่าน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ โดยเน้นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของตนเอง ดูแลความสะอาดความเป็นระเบียบของชุมชน แนะนำหรือให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ ส่วนการมีส่วนร่วมของ หน่วยงานภาครัฐ คือการผลักดันอย่างเป็นรูปธรรมผ่านนโยบายและงบประมาณ การพัฒนาต่าง ๆ ที่จำเป็น สำหรับการท่องเที่ยว

Chomsupak, P., Srisontisuk, S., & Kessuvan, A. [15] การศึกษาเรื่องกรอบทุนชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การศึกษาเชิงคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง เพื่อศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้กรอบทุนชุมชน (Community Capitals Framework) ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จของกลยุทธ์และการทำงานร่วมกันของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในบ้านเชียงเพื่อความก้าวหน้าของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เน้นการทำงานร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่ายในการเสริมสร้างทุนชุมชน และเสนอกลยุทธ์การยกระดับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปว่า การบูรณาการระหว่างอัตลักษณ์ท้องถิ่นและนวัตกรรม โดยเน้นนวัตกรรมสื่อสารและการจัดการทุนชุมชน เพื่อส่งเสริม

และดึงดูดกลุ่มเป้าหมายใหม่นั้น สิ่งสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนคือกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับตัวที่สมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์วิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. สมมติฐานการวิจัย

H0: กลุ่มอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้อัตลักษณ์

H1: กลุ่มอายุมีความสัมพันธ์กับการรับรู้อัตลักษณ์

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คัดเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลักโดยต้องเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำนวน 4 คน ผู้มีภูมิปัญญาด้านด้านจักสาน และด้านสมุนไพร จำนวน 2 คน และผู้ประกอบการในชุมชนศาลาดิน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการตรวจสอบสามเส้า

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวที่เคยมาเยือนชุมชนศาลาดิน จำนวน 100 คน ตามเกณฑ์ของ Hair et al. [16] ที่แนะนำว่าการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน (เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ไคสแควร์) ควรมีก่อนตัวอย่างอย่างน้อย 50-100 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.82 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบไคสแควร์

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

อัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนศาลาดิน ประกอบด้วย 5 อัตลักษณ์หลัก ได้แก่ วิถีเกษตรกรรมน้ำ งานจักสาน ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ประเพณีท้องถิ่น และการอนุรักษ์วัดเก่า ดังนี้

1. วิถีเกษตรกรรมน้ำ ได้แก่ การปลูกปลูกผักบึงสายบัวในระบบเกษตรพอเพียง พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ

ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน ที่ว่า “ในชุมชนของเราเน้นการทำเกษตรแบบไม่ใช้สารเคมี เพื่อให้คนกินมีความปลอดภัย เราก็ปลอดภัยด้วย จะทำได้ได้นาน ๆ เน้นความยั่งยืน”

2. งานจักสาน ที่มีการสืบทอดจากคนในอดีตสำหรับทำของใช้/ของที่ระลึกสำหรับจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว

ดังคำสัมภาษณ์ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ว่า “ควรให้ลูกหลาน หรือเยาวชนในชุมชนของเราเรียนรู้อะไรสักอย่าง เพื่อไม่ให้สูญหาย อีกถ้าไม่มีงานทำ ยังสามารถนำมาสร้างเป็นอาชีพหารายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ พอยังชีพได้”

3. ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร มีการทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน สำหรับใช้รักษาโรคพื้นบ้านและนำมาใช้ในชีวิตรประจำวัน

ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการชุมชน ที่ว่า “ชุมชนของเรามีพืชสมุนไพรพื้นบ้านเยอะมาก เราไม่ได้มองว่าเป็นแค่ต้นไม้ริมทาง แต่นำมาใช้ประโยชน์ทั้งในแง่การเป็นยารักษาโรคและใช้เป็นวัตถุดิบทำอาหารพื้นถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์และดูแลสุขภาพไปพร้อมกัน”

4. ประเพณีท้องถิ่น เช่น การทำข้าวตัง ข้าวเกรียบสาบบัว

ดังคำสัมภาษณ์ของแม่บ้านกลุ่มผลิตภัณฑ์ ที่ว่า “การทำข้าวตัง หรือเกรียบสาบบัว มันเป็นตัวเชื่อมโยงความทรงจำของชุมชน แสดงให้เห็นว่าอาหารคือเครื่องมือที่รักษาสายสัมพันธ์ของคนกับคลอง และคนกับคนในพื้นที่เอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น”

5. การอนุรักษ์วัด เนื่องด้วยวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เป็นสถาปัตยกรรมโบราณ

ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชน ที่ว่า “วัดคือหัวใจของประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิต เป็นแหล่งแห่งความศรัทธาของคนในชุมชน มีสถาปัตยกรรมโบราณ ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน การนำอัตลักษณ์ตรงนี้มาถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ จึงเป็นการเผยแพร่คุณค่าทางจิตใจควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ของชุมชน”

ดังนั้น การสังเคราะห์แนวทางการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานอัตลักษณ์กับนวัตกรรม 4 รูปแบบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานอัตลักษณ์กับนวัตกรรม

กิจกรรม	การผสมผสานนวัตกรรม	วัตถุประสงค์หลัก
เส้นทางท่องเที่ยววิถีน้ำ	ติดตั้ง QR Code ตามสื่อสารอัตลักษณ์จุดสำคัญ เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ผ่านตัวหนังสือ	ชุมชนอย่างลึกซึ้ง
กิจกรรมทำข้าวเกรียบสาบบัว/ข้าวตัง	1. ออกแบบบรรจุภัณฑ์สมัยใหม่พร้อม QR Code แสดงคลิปขั้นตอนการทำและประวัติผลิต ภัณฑ์ 2. ออกแบบบรรจุภัณฑ์สมัยใหม่พร้อม QR Code แสดงคลิปขั้นตอนการทำและประวัติผลิต ภัณฑ์	1. เพิ่มมูลค่าสินค้า 2. สร้างการจดจำแบรนด์ท้องถิ่น
ศูนย์เรียนรู้ นวัตกรรมชุมชน	นำเสนอวิถีชุมชนในอดีต จัดแสดงของจริงด้วยโมเดล 3D	ยกระดับการท่องเที่ยวเชิงการศึกษา

6.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 100 คน เป็นเพศ หญิง (58%) เพศชาย (42%) มีอายุ 20-35 ปีมากที่สุด (45%) รองลงมาอายุ 36-50 ปี (30%) การศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด (60%) อาชีพพนักงาน/รับจ้างมากที่สุด (40%) รองลงมาคือนักเรียน/นักศึกษา (30%)

การรับรู้อัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนศาลาติน

ผลการศึกษา การรับรู้อัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนศาลาตินจากนักท่องเที่ยว พบว่า วิถีบวเป็นอัตลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวจดจำได้มากที่สุด (ร้อยละ 79) รองลงมาเป็นงานจักสาน (ร้อยละ 75) และวิถีเกษตรริมน้ำ (ร้อยละ 68) ส่วนกิจกรรมที่นำเทคโนโลยีมาปรับใช้ มี 4 รูปแบบหลัก คือ เวิร์กช็อปจักสานที่ใช้ระบบ AR เข้ามาช่วย เส้นทางเที่ยวทางน้ำที่ใช้ QR Code ให้ข้อมูล การทำข้าวเกรียบสายบัวในบรรจุภัณฑ์ที่ดูทันสมัย และศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ใช้โมเดล 3D

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอายุกับการรับรู้อัตลักษณ์

ตารางที่ 2 ร้อยละการรับรู้อัตลักษณ์จำแนกตามกลุ่มอายุ

อายุ \ อัตลักษณ์	วิถี บว	งานจัก สาน	เกษตร ริมน้ำ	สมุน ไพร	ขนม พื้นบ้าน	วัด เก่า
ต่ำกว่า 20 ปี	64	60	47	33	40	27
20-35 ปี	89	85	69	44	49	33
36-50 ปี	88	83	77	60	53	40
51 ปีขึ้นไป	82	80	70	50	40	34

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มอายุ 20-35 ปี มีการรับรู้อัตลักษณ์วิถีบวสูงที่สุด (ร้อยละ 89) ในขณะที่กลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี มีการรับรู้อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมวัดเก่าน้อยที่สุด (ร้อยละ 27) และผลการทดสอบไคสแควร์พบว่า ค่าไคสแควร์ = 12.35, df = 12, p-value = 0.006 (< 0.05) สรุปว่า กลุ่มอายุที่แตกต่างกันมีความแตกต่างของการรับรู้อัตลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการดำเนินการในพื้นที่

องค์ประกอบ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	การแปลผล
การบริการของ ชุมชน	4.5	0.55	พึงพอใจมากที่สุด
ความน่าสนใจ ของกิจกรรม	4.3	0.65	พึงพอใจมาก
ความรู้ที่ได้รับ	4.1	0.7	พึงพอใจมาก
ความสะอาด	3.9	0.8	พึงพอใจมาก
ความคุ้มค่า	3.7	0.85	พึงพอใจปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า การบริการของชุมชนได้รับคะแนนสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) รองลงมาคือความน่าสนใจของกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.30) และความรู้ที่ได้รับ (ค่าเฉลี่ย 4.10) ส่วนความคุ้มค่าได้คะแนนต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย 3.70)

7. การอภิปรายผล

7.1 อัตลักษณ์ชุมชนกับกิจกรรมท่องเที่ยว

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า การที่นักท่องเที่ยวสามารถจดจำวิถีบวและงานจักสานได้มากที่สุด สอดคล้องกับวงศ์วรรณ ปานทอง [17] ที่ว่างานฝีมือท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดหลักของการเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และประเด็นที่น่าสนใจคือกลุ่มอายุ 20-35 ปี ชอบงานจักสานมากถึง 85% ข้อมูลนี้สนับสนุนแนวคิด Creative Tourism ของ Richards [3] ที่ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องรักษามรดกของเดิมกับเทคโนโลยีใหม่เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเยือน อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของกาญจนา แก้วเทพ [18] พบว่าผู้สูงอายุสนใจวัฒนธรรมมากกว่า แต่ผลงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีช่วยดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้หันมามองวัฒนธรรมได้มากขึ้น สอดคล้องกับอรุณฯ ชาญ

เศรษฐกิจ [19] พบว่าการใช้ AR ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ได้หันมาสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น

7.2 รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรม

การศึกษาในรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่ผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรมผ่านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ในด้านการบริการ ชุมชนได้คะแนนสูงถึง 4.50 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Murphy [20] ที่กล่าวถึงความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นอยู่กับการต้อนรับคือหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) เพราะเสน่ห์ที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่ความหรูหราของสถานที่ แต่อยู่ที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าบ้านและผู้มาเยือน (Host-Guest Interaction) ที่มีความจริงใจและเป็นธรรมชาติ

ส่วนผลการศึกษาด้านกลุ่มอายุกับการรับรู้ตัวตนชุมชน พบว่า เด็กวัยรุ่นที่อายุต่ำกว่า 20 ปี สนใจวัดเก่าน้อยมาก (27%) อาจเป็นเพราะการเที่ยวที่นี้ยังขาดการมีส่วนร่วมที่สนุกสนาน สอดคล้องกับณัฐวุฒิ พงษ์พานิช [21] ที่พบว่าการใช้เกมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาดึงดูดใจคนกลุ่มนี้ ส่วนคนวัยทำงานอายุ 20-35 ปี ชอบทำเวิร์กช็อปที่สุด (85%) สอดคล้องกับแนวคิด Experience Economy ของ Pine & Gilmore [2] และงานของทรงพล พนารัตน์ [22] พบว่าคนวัยนี้อยากลงมือทำกิจกรรมที่ผสมความดั้งเดิมเข้ากับกิจกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ

สำหรับผลการศึกษาด้านการรวมตัวตนท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยี ด้านกิจกรรมที่ชุมชนนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ สอดคล้องกับทำตามแนวคิดของ Richards [11] และ Bessière [2] คือการเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาปรับกระบวนการใหม่โดยไม่ทิ้งรากเหง้าเดิม สอดคล้องกับการศึกษาของยุทธการ ไวยอาภา, กวินรัตน์ อัฐวงศ์ ชยากร, มนสิชา อินทจักร, เกวลิน หนูสุทธิ, วลัยลดา ถาวรมงคลกิจ, และเทพ ปรมินทร์ พงษ์พานิช [23] ที่พบว่า ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน

ผ่านการถ่ายทอดบอกเล่าผ่านผู้สื่อความหมายท้องถิ่นควบคู่ไปกับการใช้ QR Code โดยให้นักท่องเที่ยวได้สแกน QR Code เพื่อศึกษารายละเอียดพรรณไม้ในพื้นที่ โดยเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลพรรณไม้ที่มีความน่าเชื่อถือ

7.3 ข้อจำกัดของงานวิจัย

1) ข้อจำกัดด้านวิธีการ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเพียง 100 คน และเป็นการสุ่มแบบง่าย ทำให้ไม่สามารถอ้างอิงถึงประชากรทั้งหมดได้

2) ข้อจำกัดด้านเนื้อหา การศึกษานี้เน้นเฉพาะอัตลักษณ์และการรับรู้ในระยะสั้น ยังไม่ได้วัดผลกระทบทางเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชุมชน

3) ข้อจำกัดด้านพื้นที่ เนื่องจากการศึกษานี้ ดำเนินการเฉพาะชุมชนศาลาดีน อาจไม่สามารถนำไป generalize ไปยังชุมชนอื่นที่มีบริบทต่างกัน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) วิถีบัวเป็นอัตลักษณ์ที่นักท่องเที่ยวจดจำมากที่สุด ชุมชนควรพัฒนาแพคเกจท่องเที่ยวที่รวมกิจกรรมวิถีบัว + อาหารท้องถิ่น + โฮมสเตย์ เพื่อเพิ่มความคุ้มค่า

2) ควรฝึกให้เยาวชนในพื้นที่ใช้เครื่องมือดิจิทัล เพื่อเชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้ากับเรื่องราวของชุมชน AR/QR Code ในการเล่าเรื่องวิถีบัวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่

3) ควรจัดอบรมเรื่องการต้อนรับแขกให้คนในชุมชนเป็นระยะเพื่อรักษามาตรฐานการบริการให้ดียิ่งขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานรัฐ เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวฯ ททท. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนงบประมาณและให้ความรู้เรื่องการวางระบบดิจิทัลในชุมชน ตามแนวทางที่สภาพัฒนาฯ [24] กำหนดไว้

2) สถาบันการศึกษาควรเข้ามาช่วยวิจัยและออกแบบกิจกรรมที่เข้ากับวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนจริงๆ พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีการเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านการท่องเที่ยวชุมชน ตามที่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ [25]

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อ

- 1) ควรทำวิจัยเชิงปริมาณด้วยกลุ่มตัวอย่างที่ใหญ่ขึ้น และสุ่มแบบแบ่งชั้นตามช่วงเวลา เพื่อเพิ่มความแม่นยำ
- 2) ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนศาลาดินกับชุมชนริมน้ำอื่นในนครปฐม เพื่อหาปัจจัยความสำเร็จร่วม
- 3) ควรศึกษาว่าการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชุมชนในระยะยาวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ท่องเที่ยว

9. บทสรุป

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการผสมผสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นกับนวัตกรรมสามารถสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และยั่งยืนได้ โดยชุมชนศาลาดินมีศักยภาพสูงในการพัฒนาต่อยอดเนื่องจากมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่โดดเด่นและความพร้อมของชุมชน การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นวิถีบัว งานจักสาน และวิถีเกษตรริมน้ำ ผสมผสานกับเทคโนโลยี AR, QR Code และโมเดล 3D จะช่วยยกระดับประสบการณ์นักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็รักษาและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีคุณค่า อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อร่วมกันออกแบบกิจกรรมที่รักษาความเป็นท้องถิ่นแต่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวยุคใหม่ได้อย่างสมดุล นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสืบไป

10. เอกสารอ้างอิง

- [1] UNWTO. (2018). Tourism and culture synergies. World Tourism Organization.
- [2] Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy: Work Is Theatre, and Every Business Is a Stage*. Harvard Business School Press.
- [3] Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. *Annals of Tourism Research*, 85, 102922.
- [4] สุกัญญา หิรัญญา. (2565). *การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดพัทลุง* (รายงานการวิจัย). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- [5] Smith, M. K. (2015). *Cultural tourism in a changing world: Politics, participation, and (re)presentation*. Channel View Publications.
- [6] Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21.
- [7] Tuan, Y.-F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. University of Minnesota Press.
- [8] Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. Pion Limited.
- [9] Damanpour, F., & Schneider, M. (2006). Phases of the adoption of innovation in organizations: Effects of environment, organization, and top managers. *British Journal of Management*, 17(3), 215-236.
- [10] UNWTO. (2021). *Innovation, technology, and tourism: How new trends are reshaping the industry*. World Tourism Organization.
- [11] Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The state of the art. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225-1253.
- [12] ชินนวัฒน์ มณีศรีขำ และ พัทธกษ ศิริวงศ์. (2568). กระบวนการปรับตัวของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนและผลกระทบต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแพรกกหนามแดง จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 15(1), 122-136.
- [13] สุพรรณษา วงศ์สวัสดิ์ นลัท ชินสงคราม และ ลี ลี. (2568). การพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาจีนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐาน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง.

- วารสารร่วมยุคทอง, 3(3) กันยายน-ธันวาคม, 202-218.
- [14] จุติพร ปริญญากุล. (2567). อัตลักษณ์ชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม* นิต้า, 11(1), 45-62.
- [15] Chomsupak, P., Srisontisuk, S., & Kessuvan, A. (2025). Community Capitals Framework for Sustainable Development: A Qualitative Study of Creative Tourism in Ban Chiang World Heritage Site. *Sustainability*, 17(8), 3311; <https://doi.org/10.3390/su17083311>
- [16] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.
- [17] วงศ์วรรณ ปานทอง. (2560). การพัฒนาอัตลักษณ์ท้องถิ่นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(2), 112-127.
- [18] กาญจนา แก้วเทพ. (2562). อัตลักษณ์วัฒนธรรมกับการสื่อสารเชิงพื้นที่ในชุมชนท่องเที่ยว. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 37(1), 15-30.
- [19] อรณัฐ ชาญเศรษฐ์. (2564). การใช้ AR เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดลำพูน. *วารสารการท่องเที่ยวไทย*, 15(2), 45-60.
- [20] Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A community approach*. Routledge.
- [21] ณัฐวิทย์ พงษ์พานิช. (2566). การออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ผสมผสานวัฒนธรรมชุมชนกับเทคโนโลยีสมัยใหม่. *วารสารศิลปวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว*, 4(2), 45-59.
- [22] ทรงพล พนารัตน์. (2565). การออกแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนย่านเก่าวังกรด จังหวัดพิจิตร. *วารสารการท่องเที่ยวและบริการ*, 18(2), 77-94.
- [23] ยุทธการ ไวยอาภา, กวินรัตน์ อัฐวงศ์ชยากร, มนสิชา อินทจักร, เกวลิน หนูสุทธิ, วลัยลดา ถาวรมงคลกิจ, และเทพ ประมินทร์ พงษ์พานิช. (2568). การจัดการทรัพยากรท้องถิ่นด้วยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม), 107-123.
- [24] สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- [25] สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA). (2564). *คู่มือการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน CEA.

ประวัติผู้เขียนบทความ

ชื่อ-นามสกุล พรรณิธิดา เหล่าพวงศักดิ์
ที่ทำงาน คณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์